

HAYAT ANLATINCA GÜZEL

Mehmet KAHRAMAN

Tarihsel serüven içerisinde, toplumlar, acılarını, sevinçlerini, birikimlerini hikâye formatıyla yarınlar aktardılar, taşıdılar. Bu yüzden aramızda hep bir “hikâye anlatıcısı” oldu. (Necip Tosun/Hikâye Anlatıcısına Ne Oldu). Bugünün dünyasında böyle bir hikâye anlatıcısı yok fakat bir şekilde hikâye anlatan insanlar hâlâ var ve var olmaya da devam edecekler. Çünkü anlatmak en temelde bir insanlık durumu. Erkeklerin askerlik anıları, kadınların düğün hatıraları aradan ne kadar zaman geçerse geçsin ve ne kadar çok tekrar edilirse edilsin anlatılmaktan bıkmayan konulardır. Hâlbuki askerdeyken zaman geçmez, özgürlüğünüz kısıtlanmıştır ve şartlar da oldukça zordur; bir an önce bitsin istersiniz. Ama askerlik bitip de o günleri anlatmaya başladığımızda, sanki o zorlukları hiç yaşamamış gibi, tatlı birer hatıra olarak anlatırsınız. Anlatmanın güzelliği böyle bir şeydir.

Bazı insanlar da vardır, konu fark etmez, hep anlatırlar; hatta o dereceye varır ki, yaşamış gibi anlattıkları her şeyi gerçekten yaşadığına inanırsınız. *Kelimeler dinleyenleri tereddüde düşürmez. Nettir.* Etrafındakiler büyülenmiş gibi dinlerler. Bu tip insanlar hemen hepimizin çevresinde vardır. Belki konuşmalarını siz de dinlemiştinizdir. Ben gıpta etmişimdir böyle anlatıcılara. İlgi onların üzerindedir. Girdikleri her ortama çabuk uyum sağlarlar ve orada da etkilerini gösterirler. Nasıl? Önceleri üzerinde durmasam da, öykü yazmaya başladıktan sonra çok düşündüm: Anlatma başarısını nasıl sağlıyorlar? Kendilerini nasıl dinlettiriyorlar? Edebî eserdeki yazar-okur arasındaki gizli ilişkinin burada da geçerli olduğunu düşünüyorum. Kurmaca ilişkisi. Yeter ki inandırıcı olsun. *Yalan bile olsa bunu hissettirme. Sen anlatacaksın, işin bu. Ben dinleyeceğim, kaçışım yok. Beni kandırmadığın sürece seni çekerim.* İttifak tam olarak bu şekilde işlemese bile iki tarafın niyetleri bu yönde.

Niyet önemli fakat tek başına yeterli değil. Dinleyiciyi zamanını çalmadığınıza ikna etmelisiniz. Bir televizyon dizisinde Herodot Cevdet karakteri vardı. Kahvede insanlara hikâye anlatırdı. Sadece kahvedeki dinleyenler değil, ekran başındakiler

dahi ilgiyle seyrederdi. Diziden aklımızda kalanlar onun anlattığı hikâyelerdir çoğu zaman. Bu yüzden diyoruz ki, anlatmak önemli bir iş. Her şeyi anlatabilirsin. Askerlik anılarından tut da çocukluğuna, öğrenciliğine dair ne varsa. Anlatacağın şeyin doğru olup olmaması önemli değil, önemli olan gerçeklik hissi verebilmen. Bunun için de ses tonun, kelime zincirin, konuşmanın akışkanlığı gibi birtakım hususları göz ardı etmemen gerekir. Çok şey bilirsin fakat anlatamazsın. Aklında herkesi kırıp geçirecek fırkalar vardır, ortamını denk getirip anlatırsın, ne garip, kimse gülmez. Sonra dersin ki: Anlatabilmek önemli bir iş.

Öyküde de durum böyle. Çok şey bilirsin, aklında inanılmaz hikâyeler vardır, bütün ödülleri toplayacağını hayal edersin ama yazmaya başlayınca büyü bozulur, ortaya iyi bir öykü çıkmaz. Bir söz var: “Bir işi bilmek ayrı, yapmak ayrı”. Bilmek yapmayı garantilemiyor. Yapmak için bilmenin yanında ilgi, deneyim, emek, zaman gibi birçok etken var. Hepsini bir araya gelince öykü oluyor. Mustafa Kutlu’nun her zaman söylediği gibi, “ikna ve inandırıcılık” öykü için olmazsa olmaz. “İkna ve inandırıcılık” olması için de iyi bir anlatım gerekli. Rasim Özdenören, “Öykü, anlatma işidir” der. Anlatabilirsen karşındaki seni dinler. Kürsüye çıkan biri iki lafı bir araya getiremiyorsa, kem küm edip, kesik kesik ve anlamsız cümleler kuruyorsa onu kim dinler! İstese de dinleyemez. Okumak da böyle değil midir? Sizi okumaya sevk etmeyen bir metni neden okuyasınız? Kendinizi zorlasanız ve okumaya devam etseniz dahi bir şey anlamadığınızı görürsünüz. Abdullah Harmancı *Kurmacanın Büyülü Sureti*’nde, “Okuyucu metnin sonuna geldiğinde onu tatmin etmekle yükümlüsünüz” der. Okur da yazar gibi zaman ve emek harcar bir metin için, bu nedenle gerek edebî, gerekse estetik açıdan tatmin olmak ister. Tatmin olduğunda yazarla ittifak eder.

Tatmin etmek o kadar kolay değil tabii ki. Bunun için izlenmesi gereken yollar var. Nedir bunlar? Dil, kurgu, ayrıntı, sahicilik, derinlik/yoğunluk, öykünün iç dinamikleri. Elinizde çok iyi bir konu olabilir ama onu iyi bir şekilde anlatamazsanız hiçbir işe yaramaz. Dışarıdan basit görünür, fakat işin içine girdiğinizde hiçbir şey basit ve kolay değildir. Konuşan insanları izlediyseniz görürsünüz; ses tonu, jest mimikler, dilin sürekliliği gibi konuşmayı canlı tutacak öğeleri aktif bir biçimde kullanır anlatıcılar. Öykü de böyle, biri eksik olduğunda yazdığınız onca sayfa boşa gider.

Genç öykücü arkadaşım yedi sayfalık bir öykü göndermişti (yedi sayfayı özellikle vurgulamak için yazdım.). Eleştirir misiniz, diyordu. Okumaya çalıştım. İlk paragraf her şeyi söyleyiverdi okumaya başladığımda. Dil bilgisi kaynaklı hatalar bir şekilde öğrenilir ve telafi edilir. Burada ondan daha öte sorunlar vardı. Cümleler bütünün bir parçasıymış gibi durmuyorlardı. Bir rastgelelik vardı. Üç kelime ile kurulacak cümle yedi sekiz kelimeyle kurulmuştu. İstesen de okuyamıyorsun. “İçimizden biri, elindeki gitarın tellerine vurmaya başlıyor. İçimi bir bulut kaplıyor gibi oluyor, bir bulut içimden geçerken içimin yüksek ovalarına, dağlarına takılıyor, yağ-

mur bırakıyor içimin bir tarafına, içimin bir tarafına bozkır. Bulutlar sade yağmur yağdırmazlar derdi bir şair, bulutlar bazen seni bile yağabilir, bulutlar ne yağdırmaz ki. Bir bakarsın yüzüne çarpan zerreciğe, kendini görürsün. Yüzünü, ellerini, ellerinin içini. İşte birgün kendi ellerini değilde, başka bir el gördümü o zerrede, elinin yerine, anlaki sen artık o görünen elinsin.” Okuduğunuz bu alıntı ikinci paragraftan. Okumaya ne kadar devam edebilirsiniz! Öyküsüyle ilgili düşüncelerimi içeren bir e-posta yolladım kendisine. İncinmesin diye de kelimeleri mümkün olduğu kadar yumuşattım. Teşekkür eden bir geri dönüşle, yedi sayfa da yazmıştım, diye eklemeyi ihmal etmemiş.

Kaç sayfa yazarsanız yazın, okur tatmin olmadıktan sonra yazdıklarınızın bir anlamı olmuyor. Hatta o öyküyü yazan kişi olarak siz, yazdıklarınızı keyifle okuyabiliyor musunuz? Elbette her metnin mükemmel olması beklenemez. Yazı biraz da eksiktir, der ya yazar, eksiklikleri, hataları olacaktır; lakin bunlar bütünü gölgelememeli, okuru kasmamalı. Kastımın, öykünün akıcı olması veya kolay okunması olmadığını söylememe gerek yok sanırım. Öykü, okuru zorlar, bazen anlamı çözemediğiniz olur, ağırdır... Fakat sonuçta öyküdür. Öykülerimin ilk yayımlandığı zamanlarda, Hüseyin Su'ya, biraz da ilklerin heyecanı ve acemiliğiyle, “*Öyküde önemli olan nedir,*” diye sormuştum. Cevap kısa ve çok netti: *Öykü olması.*

Söylemeye çalıştığım tam da bu! *Öykü olması.* Yedi sayfa da yazsan, üç sayfa da yazsan öykü olmayabilir bir metin. Neden öykü olmaz? Sonra, nasıl öykü olur? Neden öykü olmasın açıklaması vardır ama nasıl öykü olunur açıklaması yok ne yazık ki. Bunu her yazar kendi keşfeder. Kimi ilk yazdığında bulur bu yolu, kimi yaza yaza yazmayı öğrenir. “Nasıl” sorusu anlatımla ilgili bir sorudur. Ve bu yüzden tamamen yazara bağlı bir meseledir.

Anlatmak en temelde bir insanlık durumu demiştik ilk paragrafta, onunla bitirelim. İnsan hep anlatır; kimi konuşarak anlatır, kimi yazarak, kimi resimle anlatır, kimi müzikle... Herkes bir şekilde yaşadıklarını, biriktirdiklerini anlatır. Yaşarken bir sürü sıkıntı çekersiniz; aradan zaman geçip anlatmaya başlayınca geçmişteki tatların da değiştiğini görürsünüz. Şöyle söyleyebiliriz o hâlde: Hayat anlatınca güzel.